

Kāpēc enerģētikā 2 + 2 nav 4

Dagnija Blumberga,
Rīgas Tehniskās
universitātes
profesore

TIKKO PABEIDZU kādas jaunas šķeldas katlumājas siltumenerģijas tarifa eksperimenti. Analīzes rezultāti man radīja pārdomas, ar kurām gribētu dalīties. Tarifs ir nepamatoti augsts. Es pat gribu apgalvot, ka tas ir nesamērīgi augsts. Lai nerastos pārpratumi, gribu uzsvērt, ka tālāk analizētais aprēķins attiecas tikai uz jaunām, pilnībā automatizētām šķeldas katlumājām. Vecām katlumājām tas būtiski atšķiras.

Vienkārša matemātika

Latvijā ir ieviesta prakse, kad siltumu ražo viens uzņēmums, bet siltuma pārvade ir cita uzņēmuma biznesa. Vēl var būt arī trešais uzņēmums, kas nodarbojas ar siltuma realizāciju ēkā. Tā ir ļoti laba prakse, kura nodrošina skaidrību par to, kas un par ko ir jāmaksā. Latvijā biežāk sastopams variants, kad par visu siltumapgādi rūpējas viens uzņēmums.

Iepriekš teikto ilustrēšu ar piemēru no kādas nelielas Latvijas pašvaldības siltumapgādes sistēmas. Siltumapgādes sistēma sastāv no jaunas šķeldas katlumājas, siltuma tīkliem un siltumenerģijas lietotājiem — ēkām. Katlumājā prognozēts sara-

žot 6500 megavattstundu gadā. Siltuma tīklos ir prognozēti siltuma zudumi 21,7% apjomā, kas absolūtajās vērtībās ir 1400 megavattstundu gadā. Kopējais siltumenerģijas tarifs iedzīvotājiem noteikts par megavattstundu siltuma Ls 60,21. Veicot aprēķinus, var noteikt, ka katlumājā saražo siltumu, par kuru tiek prasīts Ls 47,16 par vienu megavattstundu.

Katlumājas izmaksas, kas iekļaujamās aprēķinos, ir definētas MK noteikumos. Kā liecina dažādu siltumenerģijas tarifu analīze, Latvijā izmaksu īpatsvars jaunās un vecās katlumājās atšķiras. Jaunā katlumājā galvenās izmaksas ir divas: maksa par šķeldu un kredīta atmaksas, jo pārējās izmaksas pilnīgi jaunai katlumājai parasti ir niecīgas.

Turpinot augstāk minētā tarifa analīzi, galvenā uzmanība jāpievērš kurināmā izmaksām, kas atkarīgas no šķeldas cenas un katla lietderības koeficienta. Pieredze rāda, ka vislētākā šķelda ir Rīgā, kur mežu nav (mazāk par Ls 10 par megavattstundu). Grūti atrast tās vietas, kur šķelda ir dārgāka par Ls 15 par megavattstundu gadījumos, ja katlumāja regulāri norēķinās ar šķeldas piegādātāju. Granulu siltums katlos arī šobrīd maksā Ls 15 par megavattstundu.

Analizējot katlu izmaksu, jāatceras, ka Latvijā ir ilggadēja pieredze šķeldas katlumāju izveidē, kuras tika sāktas zveidot kredītprojektos. Laikposmā no 1993. līdz 1999. gadam bija uzbūvētas 16 katlumājas ar jaudu no diviem līdz septiņiem MW. Pēdējo desmit gadu laikā uzbūvētas divas reizes vairāk šķeldas katlumāju. Jaunas

Vai regulators samaksās iedzīvotājiem par pāridarījumu?

pilnībā automatizētas katlumājas cena jāvērtē vidēji Ls 100 000 par megavatu uzstādītās jaudas.

Ja katlumājā saražo 6500 MWh/gadā, tad jauda nevarētu būt lielāka par trim MW. Tas nozīmē, ka kapitālieguldījumi katlumājai un noliktavai varētu būt aptuveni Ls 300 000. Pieņemot, ka par visu summu tiek ņemts kredīts uz 10 gadiem un uz 12%, pirmajā gadā bankai būtu jāatmaksā Ls 66 000, kas, pārreķinot uz 1 MWh, būtu Ls 10,15. Vēl varētu būt maksa par elektroenerģiju (2 Ls/MWh), algas pilnībā automatizētas katlumājas vadībai un noliktavas apkalpošanai (ne vairāk par 3 Ls/MWh) un kādi nelieli citi izdevumi Ls 13 apjomā (2 Ls/MWh).

Savas pārdomas un aprēķinus izteikšu ar vienkāršu matemātiku. No Ls 47,16 atņemam visus izdevumus, un iznāk, ka pāri paliek 15 Ls/MWh. Skaitļi pasaka priekšā, ka peļņa šādā katlumājā varētu būt 32%.

Regulatora atbildība

Tas, ka katrs siltumenerģijas ražotājs grib iegūt iespējami lielāku peļņu, ir saprotams. Tikai šķiet, ka šoreiz aizmirsies, ka siltumenerģijas ražošana, tāpat kā siltumenerģijas pārvade un realizācija, ir biznesa, kuru regulē valsts. Ir reģionālais

regulators, kuram jāaizstāv enerģijas lietotāja intereses. Regulators drīkst apstiprināt tarifu, kas aprēķināts saskaņā ar Ministru kabineta apstiprināto metodiku. Regulatoram jāseko līdz izmaksu komponentēm un, ja ir kādi nesamērīgi lieli izdevumi, tie jānoraida. Šoreiz noticis pretējais.

Un tomēr. Apstiprinātais tarifs ir Ls 47,16. Kur tad slēpjas fenomens, ka tik liels tarifs tiek apstiprināts? Parasti tarifu aprēķinā tiek ieliktas lielas un ļoti lielas šķeldas cenas, kuras nav ekonomiski pamatotas. Lai sasniegtu lielāku tarifu, tiek būvētas katlumājas ar neatbilstošu uzstādīto jaudu (daudz lielāku) un nesamērīgi dārgu iekārtu. Šis ir kā vienvirziena kļūdas pēdējā laikā kļūst arvien populārākas.

Svarīgi ir apzināties, kas atbildīgs par situāciju, kad tiek apstiprināts neadekvāts tarifs izdevumiem un ieņēmumiem. Ja veidojas «lielo tarifu situācija» un regulators uzņēmies atbildību par šāda tarifa aprēķina pareizību un to apstiprinājis, ir skaidrs, ka atbildību uzņēmies regulators. Tikai viens gan nav skaidrs. Vai regulators samaksās iedzīvotājiem par pāridarījumu?

Es ticu, ka jauno šķeldas katlumāju matemātiskās kļūdas tiks izlabotas un tās paliks pagātnē, un, būvējot nākamās katlumājas, iepriekš tiks domāts par tīru un caurspīdīgu biznesa enerģētikā, izmantojot zaļu, videi draudzīgu energoresursu. Tādā gadījumā ieguvēji būs mēs visi — siltuma ražotāji, siltuma lietotāji, šķeldas piegādātāji un sabiedrība.♦